

van nuorennusleikkauksen tarpeessa. Hämäläisen sanoin ”keski-ikäisen Filatovin valinta ei enää riittäisi puolueen *kasvojen kohotukseen*, vaan puolueenjohtoon pitäisi valita nuori nainen”. Hämäläisen muotoilut heijastavat kahta tässä ajassa vallitsevaa puheavaruutta: yhtäältä nuorekkuuden esteettistä yliveritaisuutta, ja toisaalta kauneuskirurgian terminologian valumista yleiskieleen ja kauneuskirurgian asteittaista normalisoitumista osaksi yhteiskuntaruumiin ”itsestään huolehtimista”.

Taina Kinnunen pureutuu tähän ilmiökenttään kirjassaan *Lihaan leikattu kauneus*. Kinnusen tutkimuksen lähtökohtana on uteliaisuus kauneusleikkauksiin liitettyjä merkityksiä kohtaan niin operaatioon hakeutuvien potilaiden, kauneusleikkauksia tekevien lääkäreiden kuin ympäröivien yhteiskunnallisten ja sosiokulttuuristen kontekstien kannalta. Haastatteluaineistoista tuotettuja empiirisiä havaintoja suhteutetaan ruumiillisuutta ja muuttuvia kulttuurisia kauneuskäsityksiä koskeviin viimeaikaisiin tutkimuskeskusteluihin.

Kinnunen luonnehtii kauneusleikkauksia ääri-ilmiöiksi, tiivisty-

miksi aikamme eetoksesta. Kauneusleikkaukset eivät ole yksioikaisesti pelkästään eettis-moraalinen tai sukupuolipoliittinen kysymys, vaan niillä on laajemmin tekemistä keskeisten kulttuuristen arvojen ja emotionaalisten, psyykkisten ja sosiaalisen elämän ulottuvuuksien kanssa. Kaupallisen lääketieteen sekä sukupuolittuneen ja seksuaalisoituneen kauneuskulttuurin lisäksi kauneuskirurgiaan kiinnittyvät työelämän ja yhteiskunnallisten verkostojen sosiaaliset hierarkiat. Kinnunen toteaa, että edullisen ulkonäön hyötyjä korostava uradiskurssi on alkanut kumota kauneusleikkauksiin perinteisesti kiinnittyvää turhamaisuusdiskurssia. Samalla kauneuskirurgiasta on tullut nimenomaan vaurastuvan keskiluokan ulkonäköteknologiaa. Leikkauksiin hakeutuminen on monille rahastosijoittamiseen vertautuva järkevän investoinnin alue: vaihtoehtoja punnitaan huolellisesti ja leikkaavan lääkärin taustoja selvitetään tarkasti etukäteen.

Kauneusleikkaukset herättävät torjuntaa, mutta toisaalta ne myös kiehtovat ja kiihottavat mielikuvitusta. Tästä kertoo julkisten rintaimplanttien koolla mässäilevien viihdelehtien ja television veristen muodonmuutosohjelmien suosio. Kauneusleikkausten kulttuurisen aseman kiistanalaisuudesta kertoo jotain se, että aihetta käsittelevä tutkimus synnytti tekeillä ollessaan vahvoja reaktioita ja uteluita tutkijan asennoitumisesta kauneusleikkausten puolesta tai vastaan.

Turhamaisuus on yksi vahvimista kauneusleikkauksiin liitetyistä merkityksistä. Kiinnostava tutkimustulos tässä suhteessa on se, että useimmat kauneusleikkaukseen osallistuneet eivät pitäneet kauneut-

Kauneusleikkauksista, pintaa syvemmältä

■ LAURA SAARENMAA

Taina Kinnunen: *Lihaan leikattu kauneus – kosmeettisen kirurgian ruumiillistuneet merkitykset*. Gaudeamus 2008.

Sosiaalidemokraattisen puolueen kesäkuisen puheenjohtajavaalin tulosta spekuloidessa kolumnissaan (HS 24.5.2008) *Helsingin Sanomien* politiikan toimittaja Unto Hämäläinen arvioi puolueen ole-

ta sinänsä tavoiteltavana. Tämä ristiä selittyi sillä, että useimmille haastatelluille kauneusleikkauksen tavoitteena ei ollut kauniin vaan normaalin mitat täyttävä ulkonäkö. Nuoruudesta, ja siihen yhdistetystä ruumiin sileäpintaisuudesta, on siis tullut nimenomaan normaaliuden merkki, johon nähden ruumiin ikääntymisen merkit edustavat poikkeavuutta; kulttuurista likaa ja saastaisuutta. Fyysisen vanhenemisen merkit tekevät kantajastaan säädyttömän, ja niiden ajatellaan aiheuttavan jopa ammatillisen uskottavuuden heikentymistä. Kuvaava esimerkki on tutkimuksessa haastateltu lentokapteeni, joka leikkautti silmäpussinsa, jotta ei näyttäisi matkustajien silmissä valvoneelta ja täten ammatissaan epäluotettavalta. Ammatillisia paineita korostivat myös tarjoilijat ja muut edustavaa ulkonäköä edellyttävien asiakaspalveluammattien edustajat.

Foucaultlaisittain kyse on ruumiiden normalisointiin pyrkivästä vallankäytöstä ja ruumiiseen kohdistetusta kontrolloinnista. Kinnunen ei kuitenkaan halua nähdä kauneusleikkauksen hakeutuvia kulttuurinsa uhreina: ruumiin vankeus ja ulkonäön normittaminen ei ole pelkästään tämän ajan ilmiö. Juuri tälle ajalle erityinen piirre sen sijaan on visuaalisten ruumiiden läpitunkevuus ja ruumiin muokkaustapojen valinnaisuus ja yksilöllisyys. Jotkut tutkimuksessa haastatellut näkivätkin ruumiinsa jatkuvana prosessina. Monet olivat hakeutuneet tai oikeissa hakeutua uudestaan operoitavaksi. Joillekin haastatelluille kauneusleikkaukset olivat kampaajalla tai kosmetologilla käyntiin verratava toimenpide, josta puhuttiin

rempseästi naureskellen. Toiset eivät olleet paljastaneet salaisuuttaan edes läheisilleen ja puhkesivat haastattelutilanteessa katkeriin kyyneliin. Joidenkin leikkaukset olivat epäonnistuneet täydellisesti ja aiheuttaneet syvää järkytystä ja häpeää. Joillekin leikkauksen meno liittyi yksityiselämän tragedian, kuten perheenjäsenen menetyksen, jälkihoitoon. Kinnunen käsittelee omassa luvussaan myös leikkauksista toipumista. Toimenpiteen laadusta riippumatta potilas on kauneusleikkauksen jälkeen kuin pahoinpitelyn jäljiltä, ja vasta aika parantaa haavat. Osa kauneusleikkauksen synnyttämistä eheytyksen kokemuksista liittyyneekin nimenomaan leikkauksen jäljistä toipumiseen?

Lääkärinetiikan kipupisteet

Tutkimusasennettaan Kinnunen kuvaa fenomenologis-hermeneuttisen perinteen mukaiseksi ihmetelijän position omaksumiseksi, pyrkimyksiä tuottaa ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa. Tutkimuksen aineisto muodostuu 142 potilaasta (126 naista, 16 miestä), ja 16 lääkärin haastattelusta. Kauneusleikkaukset ovat intiimi aihe, teoksen alussa kuvataan seikkaperäisesti aiheen tutkimiseen liittyviä tutkimuseettisiä ongelmia. Oman tutkimuseettisen haasteensa muodosti se, että kauneusleikkauksen tekeminen on voittoihin tähtäävää liiketoimintaa. Tutkimukseen kohdistui lääkärin suunnalta epäluuloa ja varautuneisuutta. Toisaalta tutkimusta pyrittiin myös valjastamaan leikkauksia suorittavan yrityksen markkinointiin.

Haastattelujen kohdistaminen potilaiden lisäksi lääkäreihin on il-

miön moniulotteisuuden kannalta viisas ratkaisu. Lääkärin näkökulma tuo yksilöllisen identiteettityön rinnalle rakenteen tason: sen diskursiivisen ja institutionaalisen puhetaipojen kokoelman, jolla kauneuskirurgia hahmottuu lääketieteen alaisena, voittoa tavoittelevana liiketoimintana. Lääkäreiden näkökulmasta kauneuskirurgian ydinongelma kiinnittyy lääkärietiikkaan. Moraalisesti kestävä lääkärietiikan ehtona on, että leikkauttavaksi hakeutuva potilas pystyy osoittamaan täsmällisesti mielestään leikkauksista vaativan kohdan. Liian epämääräisiin tarpeisiin leikkauksia ei haluta tehdä. Toimenpiteen laajuudesta saatetaan päättää myös sillä perusteella, paljonko potilas on valmis käyttämään operaatioon rahaa. Lääkäreiden haastatellut kuvastavat normien muotoutumista ja rajojen piirtymistä siihen, mikä on ymmärrettävää ja mikä taas täysin turhamaista kauneuskirurgiaa. Naisten rintojen suurenukset tai huulten Botox-hoidot eivät herättäneet lääkäreiden keskuudessa samassa määrin kummastusta kuin miesten pohkeiden suurenukset.

Kinnunen on malttanut ottaa myös etäisyyttä moniäänisestä haastateluaineistostaan ja sijoittaa esiin nousevia yksilöllisiä haluja ja pyrkimyksiä laajempiin kulttuurisiin kehyksiinsä. *Lihaan leikattu kauneus* jäsenyytensä temaattisesti. Teoriaa ja aineistoa ei käsitellä erikseen, vaan tutkimuskirjallisuutta ja aineistoesimerkkejä kuljetaan taitavasti yhdessä. Jäsennysratkaisu tekee lukemisesta nautittavaa ja on myös tutkimuksellisesti perusteltu. Kirjan pääluvut kiteyttävät länsimaisen kauneuskulttuurin kolme keskeistä ongelma-

aluetta (seksuaalisuus, vanhuus, lihavuus), jotka muodostavat kukin omat tutkimus- ja teoriaperinteensä. Omassa luvussaan käsitellään myös nenäleikkauksia, jotka ovat Suomessa harvinaisia mutta muualla maailmassa yleisiä. Angloamerikkalaisen tutkimustradition ja suomalaisen aineiston vuoropuhelu kutsuukin pohtimaan eri maiden välisiä eroja. Tutkimus herättää myös kysymään, missä määrin kauneusleikkausten lisääntyminen Suomessa on suhteessa varallisuuden nousuun ja tätä kautta syntyneisiin vaurauden ilmaisemisen tarpeisiin? Tutkimuksen kyselykaavakkeessa selvitetään potilaiden koulutustasoa ja sosioekonomista taustaa, mutta näistä tiedoista tehdään vain se johtopäätös, että kauneusleikkauksiin hakeutuvien joukkoon mahtuu kaikenlaisen varallisuus- ja koulutustasojen sekä ikäryhmien edustajia.

Haastattelupuheenvuorot tekevät näkyväksi kauneuskirurgiaan liittyvän, hygieenisyyttä korostavan kielenkäytön: putsamisen, raikastamisen ja siistimisen termein hoidetaan riippumista, roikkumista, velttoutta ja helttä. Kauneusleikkauksiin hakeutuvien miesten lukumäärän kasvusta kertovat remontoimisen, rakentamisen, korjaamisen ja huoltamisen termit. Media kierrättää tämäntapaista sanastoa muuttumisleikeisään ja tehostaa viestiä esittämällä kuvastoissaan ainoastaan viehättävän näköisiä ihmisiä. Siistimisen ja puhdistamisen sanastot vahvistavat mielikuvia kauneuskirurgisten toimenpiteiden verettömyydestä ja hygieenisyydestä, vaikka esimerkiksi kasvojen ”kohotuksessa” on lopulta kyse varsin verisestä kasvojen lihakerrosten vii-

paloinnista ja siirtelystä paikasta toiseen. Ruumiillisuuden problematiikasta kiinnostuneiden lisäksi kirja onkin suositeltavaa luettavaa kielen ja viestinnän tutkijoille sekä kaikille populaarimedian parissa työskenteleville.

Haastateltujen perustelut leikkaukseen menemiseen haastavat lukijaa pohtimaan omia, ruumiinmuotoihin ja ulkonäköön liittyviä asenteitaan. Miten kanssaihmissään oikeastaan tulee katsoneeksi? Mitä ajattelen kadulla vastaan kävelevistä silmäpusseista, riippurinoista tai selluliittireisistä?

Kirjoittajan utelias, analyttinen asenne sekä valokuvateilija Harri Larjoston huikeat kuvat rohkaisevat lukijaa astumaan oman mukavuusalueensa ulkopuolelle ja vastaamaan näihin kysymyksiin.

Kirjoittaja on tutkija Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella.